

2. Про військово-адміністративний поділ території України; Указ Президента України від 2 червня 2006 року N 469/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/2006#Text>
3. Про затвердження військово-адміністративного поділу території України; Указ Президента України від 2 вересня 2013 року № 498/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498/2013#Text>
4. Про затвердження військово-адміністративного поділу території України; Указ Президента України від 5 лютого 2016 року № 39/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/2016#n10>
5. Про основи національного спротиву; Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення засад організації та ведення руху опору №7180 від 19.03.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39252>

Юлія Кобець,
кандидат політичних наук, доцент
Прикарпатський університет імені Василя Стефаника

МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Прогресивний розвиток України в умовах сьогодення залежить насамперед від здійснення ефективної політики у сфері захисту національних інтересів та територіальної цілісності. Національна безпека в Україні розглядається як стан захищеності за допомогою здійснення ефективної державної політики життєво важливих інтересів відповідно до норм національного та міжнародного законодавства у різних сферах суспільного життя. В основі цієї діяльності лежить обстоювання і реалізація національного інтересу країни, глобального, всеохоплюючого інтегрального інтересу, втілення якого уможливорює здійснення життєво важливих приватних, групових і суспільних інтересів переважної більшості громадян. Отже, національна безпека є своєрідним синтезом інтересів і потреб усіх соціальних суб'єктів.

Місією системи забезпечення національної безпеки є трансформація політики національної безпеки у цілеспрямовану скоординовану діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, складових сектору безпеки, спрямовану на реалізацію національних інтересів. Місія цієї системи менеджменту досягається виконанням низки завдань, зокрема:

- розробка (уточнення) концепцій, доктрин, стратегій, інших керівних документів, у тому числі науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо забезпечення національної безпеки;
- створення, підготовка та підтримка в готовності до застосування згідно зі штатним призначенням та координація діяльності сил і засобів сектору безпеки, а також його кадрове, матеріально-технічне, фінансове та інше забезпечення;
- локалізація, деескалація та врегулювання конфліктів у різних сферах життєдіяльності суспільства і держави, а також ліквідація їх наслідків;
- здійснення заходів спільно з міжнародними організаціями щодо забезпечення міжнародної і національної безпеки;
- комплексний моніторинг факторів, які здійснюють вплив на національну безпеку, у тому числі виявлення, прогнозування та оцінка загроз і можливостей у контексті реалізації національних інтересів;
- контроль за здійсненням заходів по забезпеченню національної безпеки, оцінка результативності дій та витрат на проведення вказаних заходів.

Один з прикладів ефективної організації системи національної безпеки демонструють Сполучені Штати Америки, де Рада національної безпеки стала прикладом для урядів багатьох країн. В США основоположним документом у сфері захисту національної безпеки є Закон про національну безпеку 1947 року (National Security Act of 1947), який, на відміну від українських відповідників, менше опікується питаннями термінологічними, а більше – організаційними. Так, в американському Законі про національну безпеку перший розділ присвячено координації національної безпеки – тобто управлінню цією системою. Відповідні підрозділи називаються: „Рада національної безпеки”,

„Керівник Центральної розвідки”, „Центральне розвідувальне управління”, „Рада безпеки національних ресурсів”, „Щорічна доповідь з розвідки” тощо. Як бачимо, тут немає чіткого розподілу на суб’єкти і об’єкти, натомість розписано як елементи в системі національної безпеки, так і їх функції та механізми керування ними.

Отже, підхід є суто системним, в якому всі частини (чи то Рада нацбезпеки, чи то доповідь ЦРУ) є рівноцінно важливими і незамінними. Варто звернути увагу й на розподіл повноважень у сфері національної безпеки – повністю питання контролю і координації не віддано жодному органу, відповідальність перед президентом, парламентом несуть усі інституції, зазначені в цьому розділ.

Цікавий досвід регулювання системи управління національною безпекою бачимо в Туреччині. Ще 1933 року в цій країні було створено Генеральний секретаріат Головної ради з оборони (Supreme Defense Council General Secretariat) – зародка нинішньої Ради національної безпеки, яка від того часу зазнавала серйозних змін. Навіть після Другої світової війни, а саме 1949 року, було промульговано закон, аналогічний документу 1933 року, а з 1961 року цей орган став конституційним, одержавши назву Рада національної безпеки. 11 грудня 1962 року було ухвалено закон №129, яким було остаточно затверджено структуру РНБ і генерального секретаріату, а також було надано їй право визначати внутрішню, зовнішню та оборонну політику. У своєму нинішньому статусі РНБ Туреччини було сформовано законом №2945 від 9 листопада 1983 року відповідно до конституції 1982 року. Саме ця конституція визначила, що головує в РНБ президент, до неї входять також прем’єр/міністр, начальник генерального штабу, міністр оборони, міністр внутрішніх справ, міністр зовнішніх справ, начальник наземних військ, начальник морських військ, начальник повітряних військ та генеральний начальник жандармерії (Біденко).

Інший цікавий для України приклад – система управління національною безпекою в Польщі. Польським відповідником РНБОУ є Рада національної

безпеки (Rada Bezpieczestwa Narodowego), створена відповідно до Статті 135 Конституції Республіки Польща: „Дорадчим органом Президента РП з питань зовнішньої і внутрішньої національної безпеки є РНБ”. В рамках РНБ створено Бюро національної безпеки (БНБ), яке виконує функції секретаріату Ради, тобто організовує її роботу й оцінює ситуацію. РНБ Польщі, до якої входять не тільки представники уряду, але й маршалки сенату і сейму, опікується такими питаннями: визначення основних засад національної безпеки, принципів і засад міжнародної політики, принципів розвитку збройних сил, проблем внутрішньої безпеки, загроз внутрішній безпеці і засобів протидії їм. Однак ці функції та завдання залишаються законодавчо не розписаними. Але цьому є пояснення: Рада нацбезпеки справді відіграє лише дорадчу роль. Так, в Стратегії національної безпеки Республіки Польща взагалі не згадано такі інституції, як РНБ чи БНБ. Цікаво те, що Рада національної безпеки, конституційний орган, навіть в реальному житті виступає лише як комісія найвищих посадовців держави з питань державної безпеки.

Натомість її „апарат” – Бюро національної безпеки, засноване 2002 року, реально набуває рис „державного аналітичного центру” (think tank), який, згідно з указом президента РП від 17 грудня 2004 року „Про питання організації Бюро національної безпеки”, забезпечує президента інформацією та сприяє тому, щоб президент міг повноцінно виконувати свої конституційні функції з питань безпеки і оборони.

Ще один приклад створення ефективної системи управління національною безпекою бачимо у Великій Британії. Його суть – у розпорощенні завдань і функцій, а також відповідальності по різних структурах і управліннях. Причому існує значна кількість надвідомчих рад і комітетів, які не перетинаються одне з одним, але забезпечують загальне функціонування системи національної безпеки. У Великій Британії система управління національною безпекою має назву „механізми національної безпеки” або „механізми національної розвідки” (National Security Machinery or National Intelligence Machinery). Прем’єр-міністр країни відповідає за весь механізм

безпеки. В цьому його дорадником є координатор з питань безпеки і розвідки, який координує діяльність різних агенцій. Міністри відповідають за безпеку у своїх секторах.

Не менш поважаним є Офіційний комітет Кабінету міністрів з питань безпеки (Cabinet Official Committee on Security (SO)), який контролює діяльність спецслужб, встановлює пріоритети національної безпеки, розподіляє їх між відомствами й управліннями, а також надає інформацію і поради міністру Кабінету міністрів, що відповідає за внутрішню безпеку країни. Вся ця складна система регулюється масою законодавчих актів, найголовнішими з яких є Закон про Службу безпеки 1987 року та Закон про служби розвідки 1994 року.

У кожній розвиненій зарубіжній країні національна безпека у зв'язку з її багатокомпонентністю, потребує ефективної системи її забезпечення. Наприклад, у Франції існує стратегія національної безпеки, яка включає п'ять головних функцій, які повинні забезпечуватися силами оборони і безпеки: знання і попередження; запобігання, стримування, захист та інтервенцію. Для боротьби з тероризмом Франції у 2008 р. вперше створено новий орган – Раду оборони і національної безпеки.

Для забезпечення її цілісності, важливе значення мають також прямі та зворотні зв'язки між ними, взаємодія з владно-політичною організацією держави в цілому, вплив внутрішнього і зовнішнього середовища. До структур системи національної безпеки належать, зокрема органи державної влади та їх повноваження, законодавче забезпечення (нормативна база діяльності цих органів) та недержавні організації, їх нормативні документи. Що стосується перших структур, то вони повинні займатися національною безпекою системно, використовуючи при цьому весь потужний потенціал нашої держави, то другі – недержавні організації – належать до громадянського суспільства. Слід зауважити, що при слабкості та фрагментованості громадянського суспільства важко вважати, що мережа цих інституцій спроможна забезпечити інтереси громадянина на державному рівні. І як підсумок можемо зауважити:

- Україна потребує чіткої ієрархії інститутів національної безпеки та законодавчих актів, потребує визначення та регламентації повноважень Ради національної безпеки і оборони України;
- саме розуміння національної безпеки і системи управління нею має змінитися: годі шукати точних визначень для плинних процесів, необхідно навчитися управляти ними – для цього необхідно створити ефективні механізми та визначити відповідальність;
- необхідно визначити загрози національним інтересам, з'ясувати пріоритети та розподілити обов'язки між державними управліннями.

Список використаних джерел

1. Біденко А. Законодавчі аспекти управління національною безпекою за рубежом. *Політичний менеджмент*. 2006. №3. С. 1323-140.
2. Государственное управление в сфере национальной безопасности: словарь-справочник / Состав.: Г.П. Сытник, В.И. Абрамов, В.Ф. Смолянчук и др.; под общ. редакцией Г.П. Сытника. К.: НАДУ, 2012. 496 с.
3. Кобко Є.В. Система забезпечення національної безпеки України: елементи та характер їх реалізації в сучасних умовах. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С.112-115.
4. Смолянчук В. Ф. Національні інтереси України: еволюція в політичному часі. Інститут президентства України в системі державної влади України : матеріали наук. конф., Київ, 17 січ. 2017 р. Київ : Вид.-полігр. центр «Київ. ун-т», 2014. С. 240-244.
5. National Intelligence Machinery. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/250868/0114301808.pdf